

Van ilinde kaçak veteriner ilaçları sorunu

Orhan YILMAZ Abdurrahman AKSOY Gökhan OTO

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Farmakoloji ve Toksikoloji Anabilim Dalı-VAN

ÖZET

Bu çalışmada, Van İl Gümrük Müdürlüğü'nün bir yıllık kayıtları araştırılarak ve pazar incelemesi yaparak Van ilinde saptanan kaçak veteriner ilaçları sorunu irdelenmiştir. Bir yıllık süre içinde 12 202 kutu veteriner ilacı, 6 416 kutu herbisid ve 445 etiketsiz kutu ele geçirildiği belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler : Kaçak veteriner ilaçları, Van

The problem of smuggled-veterinary drugs

SUMMARY

In this study, the problem of smuggled-veterinary drugs was discussed by checking the archive of Van Customs Bureau and searching the illegal markets in Van Province. It was detected that 12 202 boxes of veterinary drugs, 6 416 boxes of herbicides and 445 boxes of unlabelled drugs were captured in a period during one year.

Key words : Smuggled-veterinary drugs, Van

GİRİŞ

Daha önceki yıllarda yayınlanan DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü) verileriyle karşılaştırıldığında Türkiye'deki hayvan sayısında azalma görülse de, yetiştiriciliğin daha çağdaş hale gelmesi nedeniyle kalite yönünden bir ilerleme mevcuttur. Bu reel iyileşmede, ülkemizdeki kaliteli hayvan ırklarının artışı, veteriner hekimliğinin ve ilaç endüstrisinin gelişiminin de büyük rolü vardır. 1996 DİE (6) verilerine göre Van İli ve Türkiye genelindeki hayvan sayısı şöyledir :

	Sığır	Koyun-keçi	At	Katır-eşek	Kanatlı
Türkiye	11 886 00	41 314 000	391 000	843 000	158 756 215
Van	164 000	1 860 400	8 900	10 300	412 000

Artan nüfusa paralel olarak hayvansal gıda gereksiniminin ve buna bağlı olarak üretimin de gelişme gösterdiği ülkemizde Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, Koruma Kontrol Genel Müdürlüğü kayıtlarına geçmiş olan veteriner ilaçları üreticisi, ithalatçısı ve pazarlayıcı firma sayısı toplam olarak 74'e (62 yerli, 11 yabancı ve 1 yabancı sermaye ortaklı) ulaşmıştır (1).

Hayvancılık sektörüne ve dolayısıyla ülke ekonomisine olumsuz etki yapan ve üzerinde pek durulmayan faktörlerden biri de kaçak ve sahte ilaçların piyasadaki hacmidir. Bu çalışmada Van ilindeki kaçak ilaç boyutu ve bu ilaçların pazarlama aşamasındaki çevresel koşulları araştırılarak, sorunun sağlık ve ekonomik yönden irdelenmesi amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METOT

Van İl Gümrük Müdürlüğü'nün 23.12.1998-25.02.2000 tarihleri arasındaki kayıtları incelenerek bölgede ele geçirilen İran üretilmiş kaçak ilaç preparatlarının türü ve miktarı belirlendi. Bu ilaçlar ambalaj, son kullanma tarihleri, satılma koşulları ve fiyat yönlerinden satıldıkları pazarlar dolaşarak değerlendirildi.

BULGULAR

Van İl Gümrük Müdürlüğü'nün kayıtlarından elde edilen kaçak ilaçlar hakkındaki veriler Tablo-1 ve Şekil 1'de özetlenmiştir. Bu ilaçlardan *Granstar* (tribenuron-methyl), *Gallant* (fenoxaprop-p-ethyl), *Illoxan* (diclorprop-methyl) ve *Puma* (haloxyfop-r-methylester), Türkiye'de de ruhsatlı olarak satılan aynı isimli herbisid grubu preparatlardır. Van'daki kaçak ilaçların satıldığı pazarlarda bu listeye ek olarak *Lincospectin enj.*, *Febantel*, *Rompun*, *Prorazi* (quinuronium sulphate) ve *Butalex enj.* isimli veteriner ilaç preparatları da yaygın bir şekilde bulunmaktadır.

Pazar incelemelerimiz, buralarda satılan ilaçların çoğunun son kullanma tarihinin geçmiş olduğunu ve ilaçların özel ambalajlarından çıkarılmış olarak güneş ışığına doğrudan maruz kalacak şekilde sergilendiğini göstermiştir. Bu ilaçların eczanelerde satılan ruhsatlı ilaçlara oranla yaklaşık dört kat daha ucuz olması nedeniyle hayvan sahipleri tarafından tercih edildiği belirlenmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Hayvancılığın geliştirilmesinde hastalıkların sağaltımı ve önlenmesi, yemden yararlanmanın artırılarak gelişimin hızlandırılması, beslenmenin desteklenmesi ve üremenin düzenlenmesi gibi faktörler dikkate alınır. Bu amaçla çok sayıda ilaç, vitamin, mineral madde ve hormonlardan yararlanılır. Bilinçsiz ilaç kullanımının hayvancılık sektörüne, çevreye ve insan sağlığına dolayısıyla ülke ekonomisine büyük zarar verdiği ise bilinen bir gerçektir. Oluşacak ilaç kalıntılarının besin endüstrisinde üretim hatalarına, mikroorganizma türleri arasında dirençli suşların ortaya çıkmasına ve bu şekilde ilaçların etkilerinin azalmasına, üreme bozukluklarına, mutajenik, karsinojenik, tera-tojenik etkilere, hafif bir allerjiden ölüme kadar varabilen toksik etkilere yol açtığı bilinmektedir.

Kullanımı dikkat isteyen veteriner ilaçlarının denetimi Şener ve Yıldırım'ın (5) da belirttiği gibi 441 sayılı Tarım ve Köyşleri bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun

Hükümünde Kararname ile Tarım ve Köy İşleri Bakanlığına verilmiş, fakat 441 sayılı Kanun Hükümünde Kararnamede piyasa denetiminden söz edilmemiştir. Bu nedenle 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanununun 21. maddesinde öngörülen veteriner ilaçları ve benzerlerinin piyasa kontroluyla ilgili yönetmeliğin hazırlanması büyük bir gereksinim halini almıştır.

Özellikle İran'da devletin tarım ve hayvancılığa uyguladığı sübvansiyon sonucu ilaç fiyatları çok düşüktür. İki komşu ülke arasında fiyat konusunda oluşan fark, yöre insanı tarafından sadece kaçak ilaç sokulmasıyla ilgili sınırlı bir ticarete dönüştürülmesine ve bu bölgelerde satılan ilaçların ruhsatlı olarak eczanelerde satılanlardan yaklaşık dört katı daha ucuz olması nedeniyle hayvan sahipleri tarafından hekime gerek görmeden pazarlardaki tezgahlar-dan alınıp kullanılması tercihine neden olmuştur (4). Tablo 1' de görüldüğü gibi yüksek miktarlarda yurda sokulan ve kullanılan herbisid ilaçların bilinçsizce kullanımının çevreye ve insan sağlığına verdiği veya vereceği zararlar, ayrıca irdelenmesi gereken büyük bir sorundur. Van İl Gümrük Müdürlüğü'nün kayıtlarına göre bir yıl içinde ele geçirilen ilaçların miktarı konunun önemini vurgulamakta ve Pazarlarda satılanlar göz önüne alındığında, yakalanamayanların daha fazla olabileceği tahmin edilmektedir. Aytuğ'un (2) da belirttiği gibi kaçak, sahte ve taklit ürünlerin önü alınama-

makta; ilaç sınıfına giren pek çok ürünün ruhsatsız olarak ithal edildiği veya yurt içinde imal edilip satıldığı sıklıkla görülmektedir. Bu durumun kayıt dışı ekonominin gelişmesine olumsuz etkisi ve ülke ekonomisi açısından büyük kayıplara neden olduğu düşünülürse, gerekli önlemlerin acilen alınması zorunluluğu açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Ruhsatlı veya kaçak olsun tüm ilaçların hastada kullanılması aşamasına kadar geçen sürede bozunmadan kalmaları gerekir. Aktivitelerinde dışarıdan ısı, ışık ve havanın etkisi, içeriden ise preparatın formülasyonuna giren yardımcı maddelerin etkisiyle azalmalar görülür. Örneğin tetramizol içeren preparatların iki yıl normal koşullarda (oda ısı ve karanlıkta) bekletilmesi sonucu etken madde kaybının yaklaşık % 9 olduğu bildirilmiştir (3). Bu çalışma sırasında incelenen preparatların yaklaşık % 60' ının son kullanma tarihini geçmiş olduğu ve genelde özel ambalajlarından çıkarılıp güneş altında satıldıkları belirlenmiştir. Bu koşullarda etken maddelerin aktivite kayıpları daha fazla olacağı söylenebilir.

Bu bilgiler ışığında, Van'da kaçak olarak satılan ilaçların aktivite tayinlerinin projelendirilerek akademik düzeyde incelenmeleri ve en kısa sürede yapılacak kanuni düzenlemelerin uygulamaya sokulması, sorunun çözülmesini büyük oranda olumlu etkileyecektir.

Tablo 1. Van İl Gümrük Müdürlüğü kayıtlarına göre ele geçirilen kaçak ilaçlar

TARİH	İLAÇ (kutu)																	
	Vit AD3E	Oxytetracycline enj.	Niclosamide	Albendazol	Catosal	Alfacion	Levamisole	Arsenic tonic	Tylosin 50	Scours stop	Receptal	Fasinex 250	Granstar	Gallant	Illoxan	Puma	Topic 080EC	Etiketsiz
23.12.1998	12	24		4														
15.03.1999															27	36		
25.03.1999													80	49	343	421		
09.04.1999															211	459		79
10.04.1999	95		1024				240								260	944		60
12.04.1999				450														
20.04.1999			230	895											10	102		69
21.04.1999					478	560								1	175	275		38
28.04.1999			96		40				79									
04.06.1999		160					622											199
11.06.1999	59		130	304			975	671	13		193							
28.06.1999															120	80		
07.07.1999	59		130	304			975	671	13									
26.08.1999			201				210								84			
21.09.1999		398	280	56														
07.10.1999			226	150											210	46		
20.10.1999			148	205	159					40					71	9		
03.02.2000															112	26		
14.02.2000															20		33	
23.02.2000										427					434	311	446	
25.02.2000										196					398	314	299	
TOPLAM	225	582	2465	2368	677	560	3022	1342	26	79	663	193	80	50	2475	3033	778	445

KAYNAKLAR

- 1. Ağaoğlu A (1999) :** Türkiye'de veteriner ilaçlarının üretim ve tüketim boyutları. Veteriner İlaçları Üretimi, Pazarlaması ve Güvenli Kullanımı Sempozyumu, 17 Haziran 1999-Ankara, 1-5.
- 2. Aytuğ CN (1999) :** Hayvan sağlığı ürünlerinin bilinçli ve güvenli kullanımı, ruhsatlandırma, kalite kontrolü, dağıtımı ve satış kanallarının kontrolü sorunları. Veteriner İlaçları Üretimi, Pazarlaması ve Güvenli Kullanımı Sempozyumu, 17 Haziran 1999-Ankara, 15-29.
- 3. Baydan E, Liman BC (1992) :** Tetramizol ihtiva eden bir grup numunede bekletme süresine bağlı olarak etken

madde miktarındaki değişimin saptanması. Vet. Hek. Dern. Derg., 63, 20-26

4. İnce A (1999) : Kaçak ilaçların ülke hayvancılığı ve ekonomisi üzerindeki olumsuz etkileri. Veteriner İlaçları Üretimi, Pazarlaması ve Güvenli Kullanımı sempozyumu, 17 Haziran 1999-Ankara, 13-14.

5. Şener S, Yıldırım M (1999): 1999 Türkiye'sinde veteriner ilaçlarının ruhsatlandırılması ve piyasa kontrolü. Veteriner İlaçları Üretimi, Pazarlaması ve Güvenli Kullanımı Sempozyumu, 17 Haziran 1999-Ankara, 6-12.

6. TC Başbakanlık DİE (1998) : Tarımsal Yapı 1996, DİE Matbaası, Ankara, 376, 508.

